

Birim Çevirme İlkeleri

- Sayısal değer ile bunun birimini birlikte içeren eşitliklere “boyutlu eşitlikler” denir.
- Örneğin; $10 \text{ BTU}/(\text{h ft } ^\circ\text{F}) = 56.78 \text{ W}/\text{m } ^\circ\text{C}$ bir boyutlu eşitliktir.
- Boyutlu eşitliklerde sayısal değerlere hangi matematiksel işlem uygulanıyorsa, beraberindeki birimlere de aynı işlemler uygulanmalıdır.

-
- Birim çevirmede öncelikle, “çevrilecek birimi”, “ulaşılacak istenen birimi” ve “çevirme katsayılarını” içeren bir eşitlik düzenlenir.
  - “Çevirme katsayıları” için “birim çevirme tablosuna” gereksinim bulunur.

Birim çevirmede izlenen ilkeler ve işlem aşamaları

- “Ulaşılmak istenen birim” sola, “çevrilmek istenen birim” sağa yazılarak ve aralarına eşittir işareti konarak bir eşitlik düzenlenir.
- Düzenlenen bu eşitlikte, çevrilecek olan birimin önünde bulunan “sayısal değere” bu aşamada yer verilmemesi tercih edilir.

- Oluřturulmuř ve fakat henüz tamamlanmamış bulunan eşitliğin sağ tarafındaki terimde yer alan birimlerin, SI sistemindeki “çevirme katsayıları” birim çevirme tablosundan saptanır.
- Bu çevirme katsayıları, *uygun bir forma sokularak* oluşturulan eşitliğin sağına sıra ile, ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci “çarpan terim” olarak yerleştirilir.

- Bu eşitliğe matematiksel işlemler uygulanarak sadeleştirilir. Sadeleştirmede sayısal değerlerle, birimleri ayırmak suretiyle işlem uygulanmasında, hata yapma olasılığını azaltabilir.
- Sadeleştirme sonunda ortaya çıkan sayısal değer, çevirme faktörüdür (ÇF).
- Çevrilecek birimin önünde yer alan, fakat henüz dikkate alınmamış olan sayısal değer, artık bu aşamada işleme alınabilir. Bunun için, sözü edilen sayısal değer eşitliğin her iki tarafına yerleştirilir.

Örnek : İngiliz birim sisteminde verilen ısı iletkenlik katsayısının ($10 \text{ BTU}/(\text{h ft } ^\circ\text{F})$), **SI birim** sistemindeki eşdeğerini hesaplayınız.

Örnek : %45 oranında çözünmüş madde içeren portakal suyu konsantresinin özgül ısısı, $c_p = 0.64 \text{ BTU/lbm } ^\circ\text{F}$ 'dir. Bu değeri "SI" birim sistemindeki eşdeğerine çeviriniz.

Örnek : 21 °C'deki salamin, yüzey ısı transfer katsayısı, $h_s = 210 \text{ BTU/ft}^2 \text{ h } ^\circ\text{F}$ 'dir. Bu değeri, SI birim sistemindeki eşdeğerine çeviriniz.

İngiliz birim sisteminde kullanılan uzunluk ölçüleri

- 1 in = 2.54 cm
- 1 foot = 12 in
- 3 feet = 1 yard
- 3.28 feet = 1 m

İngiliz birim sisteminde kullanılan hacim ölçüleri

- 1 gal = 3.79 L
- 1 gal = 4 quarts
- 1 quart = 2 pints
- 1 pint = 16 fluid ounce (fl oz)
- 1 quart = 32 fluid ounce

Örnek 1 : $\text{BTU} / (\text{lb}_m \text{ } ^\circ\text{F})$ birimini $\text{J} / (\text{g K})$ birimine dönüştürünüz.

Örnek 2 : Aşağıdaki verilen boyutların SI birim sistemindeki eşdeğerini hesaplayınız.

- $60 \text{ lb}_m/\text{ft}^3$,
- $1.7 \times 10^3 \text{ BTU}$,
- $2475 \text{ BTU}/\text{lb}_m$.

Örnek 3 : 173 cm'yi “feet” ve “in” olarak ifade ediniz.

Örnek 4 : 40 L'lik benzin deposunu “gal”
ve “pint” olarak ifade ediniz.

Örnek 5 : Aşağıda verilen viskozite değerlerini istenilen birimlere dönüştürünüz.

- 20 cp'yi "Pa s" olarak ifade ediniz.
- 1 cp'yi "İngiliz" birim sisteminde ifade ediniz.
- "1 lb_m / (ft h)" i "SI" birim sisteminde ifade ediniz.

Örnek 1.5 : Bir akışkanın bir boru içindeki akış tipi (laminer, kararsız, çalkantılı) üzerine sıvının hız basıncı (ρV^2) ve viskozite kuvvetleri ($\mu V/D$) etkilidir ve bu değerlerin birbirine oranı Reynold sayısını verir. Reynold sayısı, akışın tipini belirlemede kullanılır. Örneğin; bir akış sistemi için Reynold sayısı 4000'in üzerinde belirleniyorsa; bu sistemdeki akış “çalkantılı akış” demektir. Aşağıda, Reynold sayısını tanımlayan eşitlik aşağıda verilmiştir.

$$Re = \frac{\rho V^2}{\mu V/D} = \frac{\rho V D}{\mu}$$

D : Çap, m,

V : Hız, m/s,

ρ : Yoğunluk, kg/m³,

μ : Viskozite, kg/m s.

Bu açıklamalar ışığında, aşağıdaki koşullardaki sütün viskozitesini hesaplayınız.

Bir süt işletmesinde sütün akış tipinin çalkantılı ($Re = 50\ 000$) olduğu belirlenmiştir. 1 in çapındaki (D) bir borudan akan sütün hızı (V) 13.5 ft/s ve 294 K'deki yoğunluğu (ρ) 64.3 lbm/ft³'tür. Buna göre; 294 K sıcaklıktaki sütün viskozitesini (μ) :

- SI birim sisteminde,
- cgs birim sisteminde belirleyiniz.

Bu açıklamalar ışığında, aşağıdaki koşullardaki sütün viskozitesini hesaplayınız.

Bir süt işletmesinde sütün akış tipinin çalkantılı ($Re = 50\ 000$) olduğu belirlenmiştir. 1 in çapındaki (D) bir borudan akan sütün hızı (V) 13.5 ft/s ve 294 K'deki yoğunluğu (ρ) 64.3 lbm/ft³'tür. Buna göre; 294 K sıcaklıktaki sütün viskozitesini (μ) :

- SI birim sisteminde,
- cgs birim sisteminde belirleyiniz.

Örnek 6 : Bilindiği gibi, SI birim sisteminde basınç “Paskal” olarak ifade edilmektedir. 1 Paskal basıncı “İngiliz” birim sistemindeki eşdeğerini hesaplayınız.

Örnek 7 : Bir tüp içersine “h” cm yükseklikte yoğunluğu “ ρ ” olan bir sıvı doldurulmuştur. Bu sıvının tüpün tabanına yaptığı basınç “P” atmosferdir. Sıvının yoğunluğunu “SI” birim sisteminde hesaplayınız.

Örnek 8 : 12.3 ft yükseklikten 525 lb_m/dak akış hızı ile akan bir akışkandan elde edilecek gücü “SI” birim sisteminde hesaplayınız.

Örnek 9 : Elektrikle çalışan bir fırının duvarlarından kaybolan enerji miktarı 6500 BTU/h olarak hesaplanmıştır. Fırının istenilen sıcaklıkta çalışabilmesi için, 2 saatte verilmesi gereken enerji miktarını “kW h” olarak hesaplayınız.

Örnek 10 : Yoğunluğu 1.013 g/cm^3 olan bir sıvının cıva kolonundaki yüksekliği 8.325 in'tir. Buna göre sıvının cıva kolonuna uyguladığı basıncı "SI" birim sisteminde hesaplayınız.

Örnek 11 : Örnek 6'da verilen soruyu “1 lb_f = 4.44823 N” dönüşüm faktörünü kullanmadan çözünüz.

Örnek 6: Bilindiği gibi, SI birim sisteminde basınç “Paskal” olarak ifade edilmektedir. 1 Pa basıncı “İngiliz” birim sistemindeki eşdeğerini hesaplayınız.

Örnek 12 : Isı transfer (aktarım) eşitliği; ısı transfer hızını ($q = \text{enerji/zaman}$), ısı transfer katsayısı (h), alan (A) ve iki yüzey arasındaki sıcaklık farkı ile ifade etmektedir. Bu eşitliğin boyutsal olarak tutarlı olup olmadığını gösteriniz.

Örnek 13 : Van der Waals eşitliğinde bulunan a , b ve R sabitlerinin birimlerini hesaplayınız ve eşitliğin boyutsal tutarlılığını gösteriniz.

Boyutsuz eşitlikler

- Reynold sayısı (Re),
- Nusselt sayısı (Nu),
- Prandtl sayısı (Pr),
- Fourier sayısı (Fo),
- Biot sayısı (Bi).

Örnek 14 : Hava ile katı gıda arasındaki ısı transfer katsayısı aşağıda verilen eşitlikle hesaplanmaktadır.

$$h = 0.0128 G^{0.8}$$

Burada;

G : Havanın kütle akısı ($\text{lb}_m/\text{ft}^2 \text{ h}$),

h : Isı transfer katsayısı ($\text{BTU}/\text{ft}^2 \text{ h } ^\circ\text{F}$).

Bu eşitliği SI birim sisteminde ifade ediniz.

Analitik bir metodun güvenilirliği

- Metodun kesinliğine (precision),
- Metodun doğruluğuna (accuracy).

Kesinlik veya tekrarlanabilirlik (Precision or reproducibility)

- Analitik bir metodun kesinliği, ölçüm değerlerinin her birinin, ölçüm değerlerinin aritmetik ortalamasından sapmasını gösterir. Diđer bir ifade ile kesinlik, standart sapma değerine eşittir.

$$\sqrt{\frac{\sum (x - \text{“aritmetik ortalama”})^2}{(n - 1)}}$$

Burada;

x : Ölçülen değer,

n : Ölçüm veya gözlem sayısı.

- Kesinlik değeri, “ölçümlerin aritmetik ortalaması $\pm$ kesinlik değeri” olarak verilir. Örneğin, 6.75 ± 0.09 .

Doğruluk (Accuracy)

- Analitik bir metodun doğruluğu, ideal ya da olması gereken değerden (ideal or known value) sapmayı gösterir.
- Analitik ölçümlerin doğruluğunu saptamak için, ölçüm değerlerinin her biri ideal ya da bilinen değerle karşılaştırılır.
- Doğruluk değeri, ölçüm cihazının iyi bir şekilde kalibre edilmesine bağlıdır.

$$\sqrt{\frac{\sum (x - \text{“ideal değer”})^2}{(n - 1)}}$$

Burada;

x : Ölçülen değer,

n : Ölçüm veya gözlem sayısı.

- Doğruluk değeri, “ideal ölçüm değeri $\pm$ doğruluk değeri” olarak verilir. Örneğin, 7.02 $\pm$ 0.03.

Örnek 15 : 2 farklı laboratuvar teknisyeni, 5 mL'lik bir pipetle sıcaklığı 20°C'de olan damıtık suyu pipetlemiş ve pipetlenen su analitik bir terazide ± 0.1 mg duyarlılıkla tartılmıştır. Tartım sonuçları Tablo 1.7'de verilmiştir.

Bu sonuçlara göre;

- a) Hangi teknisyenin tartım değerleri daha doğrudur?
- b) Hangi teknisyenin tekrarlanabilirliği daha fazladır?

Tablo 1.7 Ölçüm değerleri (g)

Teknisyen A	Teknisyen B
4.8000	5.0010
4.8000	4.9920
4.8000	5.0010